

Öý hojalyklarynyň býujetleriniň seçimleýin gözegçiligi

Ýurdymyzyň ähli welaýatlarynda we Aşgabat şäherinde Türkmenistanyň Statistika baradaky döwlet komitetiniň geçirýän öý hojalyklarynyň (ÖH) býujetleriniň seçimleýin gözegçiligi ilatyň ýaşayyş derejesi baradaky maglumatyň esasy çeşmeleriniň biri bolup durýar. Onuň esasynda ykdysadyýetiň ähli pudaklary we bölekleri boýunça önümçiligiň doly möçberlerini kesgitlemek amala aşyrylýar.

Öý hojalyklaryň býujetleriniň seçimleýin gözegçiliginiň Türkmenistan boýunça hereket edýän ulgamy 77 çäklerde (uçastoklarda, klasterlerde) ýerleşýän 1850 sany ÖH öz içine alýar.

Hasaba alyş we seljeriş ulgamynda öý hojalyklarynyň statistikasynyň uly ähmiýetini göz önünde tutmak bilen, Türkmenistanyň Statistika baradaky döwlet komiteti tarapyndan beýleki ýurtlaryň tejribesinden peýdalanmak bilen we halkara ekspertlerini çekmek bilen öý hojalyklarynyň býujetleriniň gözegçiliginiň maksatnamasyny kämilleşdirmek boýunça uly işler geçirildi. Häzirki wagtda öý hojalyklaryny saýlap almagyň usuly seçimiň maslahat berilýän halkara usulyýetine laýyk gelýär.

Öý hojalyklarynyň häzirki gözegçiliginiň seçip almagy üç basgançakly stratifikirlenen seçip almagyň meýilnamasyna esaslanýar. Seçip almagyň stratifikasiýasynyň birinji basgançagy Türkmenistanyň alty sebitine laýyk gelýär. Çäkler ikinji basgançakda saýlanylmaga degişli. Her bir sebit şäher we oba stratalaryna bölünýär, ýagny 11 strata döredildi (10-sy baş welaýat boýunça we bir strata Aşgabat ş. boýunça). Üçünji basgançakda seçip almagyň birligi öý hojalyklary bolup durýar.

Öý hojalyklarynyň seçimleýin çärýekleýin gözegçiligiň meýilnamasy şu görkezijileri öz içine alýar:

öý hojalyklaryň girdejileri we çykdaýlary, öý hojalygyň düzümi, öý hojalygyň agzalary barada sosial-demografik öwreniş maglumatlary (jynsy, ýaşı, bilimi), ýaşayyş şertleri, mellek ýeriň ulanylyşy, uzak möhletleýin ulanylýan medeni-durmuş esbaplaryň barlygy, mallaryň, guşlaryň, bal arylarynyň dolanyşygy barada maglumatlary.

Statistiki gözegçiligi dört sowalnamadan we 1 formadan ybaratdyr:

№1 sowalnama «Öý hojalygynyň pul girdejileri we çykdaýlary» (çärýeklik);

№1a sowalnama «Azyk önümleriniň dolanyşygy» (aýlyk);

№2 sowalnama «Öý hojalygynda mallaryň, guşlaryň, bal ary maşgalalarynyň sany» (çärýeklik);

№3 sowalnama «Öý hojalygynyň emläginiň häsiýetlendirilişi» (ýyllyk);

№4 forma «Iýmit kärhanalary barada hasabat» (aýlyk);

Maglumatlaryň ýygnaýyşy öý hojalygynda gündelik girdejileriň, çykdaýlaryň kömekçi ýazgy blankasynyň ýöredilmegine we beýleki görkezijiler

boýunça maglumatlar öý hojalygynyň agzalarynyň sorag-jogap edilmegine esaslanýar.

Pul girdejileri we azyk önümlerine bolan pul çykdajylary, salgytlar, ýygymlar, tölegler bilen bagly bolan çykdajylar barada maglumat, şeýle hem mallaryň, guşlaryň, bal arylarynyň satyn alynmagy we satylmagy barada maglumat çärýegiň her aýynda, azyk däl harytlara we hyzmatlara bolan pul çykdajylary boýunça – çärýekde 1 gezek öý hojalyklarynyň toplanan ýazgylary arkaly alynýar.

Girdejiler we çykdajylar boýunça jemleýji görkezijileri çärýeklik hasaplanylýar.

Býujetleriniň seçimleýin gözegçiligi geçirilende sarp ediş harytlaryna we hyzmatlaryna kod berilmegi üçin Niýetlenişi boýunça sarp ediş harytlary we hyzmatlary üçin çykdajylaryň döwlet klassifikatory boýunça ulanylýar.